

Aleksandra Nowak

EUROPA – WSPÓLNOTA - UNIA EUROPEJSKA, PRZEGLĄD TRAKTATÓW

Wstęp

Po tragicznych doświadczeniach wojennych, niemal od dnia zakończenia II wojny światowej ¹, ówczesni Europejczycy odczuwali silną potrzebę nowego układania spraw funkcjonowania narodów i państw w Europie. Propozycji tworzenia stosunków w powojennej Europie, postrzeganej jako obszar pokojowego życia dla jej obywateli było wiele. Sukcesem Europejczyków jest, że kontynent mimo różnych podziałów, zimnej wojny oraz zasadniczych zmian ustrojowych w Europie Środkowo-Wschodniej, poza niewątpliwie tragicznymi wydarzeniami na Bałkanach Zachodnich, przez ponad 50 lat ustrzegł się ogólnoeuropejskiego konfliktu i rozlewu krwi. Wieloletni, pokojowy, zrównoważony rozwój Europy nie zwalnia Europejczyków od pamiętania, że godność i wolność obywateli, demokracja oraz pokój i dobrobyt nigdy nie będą dane raz na zawsze. Nieustannie, niemal każdego dnia, niemal od każdego Europejczyka i każdej instytucji europejskiej, oczekiwana i wymagana jest potrzeba dbałości o budowanie procesu integracji. Ważne jest, aby integracja realizowana była poprzez dialog

* Konsultant Punktu Informacji Europejskiej Europe-Direct.

¹ Zakończenie II wojny światowej – 8 maja 1945

międzykulturowy ludzi, narodów i państw. Tworzenie współczesnej Europy i Unii Europejskiej² w analizach teoretycznych hasłowo były są definiowane z wykorzystaniem bardzo różnych form organizacyjnych, w tym m.innymi – „Stanów Zjednoczonych Europy”³, Europy Narodów⁴, Europy regionów⁵ czy, jak to miało miejsce przy dyskusowaniu dziesiątego rozszerzenia – twardego jądra Europy czy Europy kręgów koncentrycznych. Dotychczasowy, rzeczywisty, toczący się od 1950 roku proces integracji ma jednak przede wszystkim charakter funkcjonalny⁶. Proces integracji zapisany w traktatach nadaje ramy współpracy Europejczyków i Państw Członkowskich, ale to wyłącznie ludzie nadają mu rzeczywisty wymiar. Zmiany wynikające z globalizacji, nowa mapa silnych gospodarczo państw, obszary niedostatku demokracji czy ostatnio dotyczący świata kryzys gospodarczy stawiają przed Europą nowe wyzwania, które mogą powodować potrzebę dalszych korekt w obowiązujących i poddawanych procesom ratyfikacji traktatów. Europa poszukuje i rzeczywiście powinna poszukiwać swojego miejsca w świecie poprzez nowe formy współpracy, w tym poprzez rozszerzanie ich na możliwie liczne kontakty międzyludzkie.

Rozpoczęty w 2008 roku piąty rok procesu integracji po wielkim rozszerzeniu UE o kraje Europy Środkowowschodniej jest sukcesem, w którym jednak impuls integracyjny nowych krajów jest niewystarczający⁷. Deficyt dotyka spraw obywatelskich, w szczególności praw

² Unia Europejska mimo ustanowienia Traktatu o UE ciągle jest pomysłem politycznym, osobowość prawną posiada Wspólnota Europejska

³ „Stany Zjednoczone Europy” to kierunek układania spraw europejskich zdefiniowany przez W. Churchilla na spotkaniu ze studentami na Uniwersytecie w Zurychu dnia 19 września 1946 roku

⁴ Odpowiadająca federacji państw

⁵ Uosabiające państwo federalne

⁶ W realizacji przedsięwzięcia zjednoczenia Europy kierowano się funkcjonalnym typem integracji. U jej podstaw leży założenie, że w wyniku integracji poszczególnych sektorów dochodzi do automatycznej presji w kierunku przeniesienia, jako wspólne, coraz dalszych, nowych funkcji, aż do osiągnięcia na koniec rozległej unii

⁷ To jedna konkluzja z debaty na konferencji odbytej w dniach 13-14 listopada 2008 w Sejmie RP zatytułowanej „KONSEKWENCJE ROZSZERZENIA – UNIA EUROPEJSKA 5 LAT PO”

człowieka i rozwoju europejskiego społeczeństwa obywatelskiego⁸. Współczesna Europa potrzebuje większego zaangażowania nowych państw w szczególności w proponowaniu nowych rozwiązań⁹, bo jak dotychczas nowe kraje oddają pole inicjatywy „starej UE” lub instytucjom unijnym. Z debaty uczestników konferencji wynikała też inna konkluzja – brak nowych rozwiązań instytucjonalnych¹⁰ nie spowodował paraliżu UE, ale nie zapewnia UE prężności jakiej wymaga sytuacja na świecie, a ponadto tworzy pole do napięć związanych z trudnościami w rozgraniczeniu przez poszczególne prezydencje własnych interesów narodowych od interesu odólnoeuropejskiego¹¹.

Należy spodziewać się, że Traktat z Lizbony /reformujący/ wejdzie w życie a znacząca część Polaków oczekuje, że Prezydent RP, kierując się polskim interesem nie będzie uzależniał jego podpisania od – jak to sam podkreślał – zechcę to podpiszę, nie zechcę to nie podpiszę. Obywatele w 65 %¹² popierający członkostwo RP w UE oczekują od

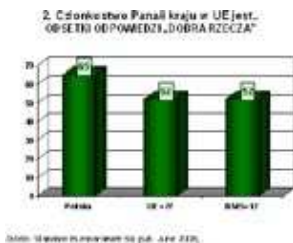
⁸ Na deficyt aspektu obywatelskiego, w funkcjonowaniu Unii Europejskiej, szczególną uwagę w dyskusji na w/w konferencji zwrócił Pan prof. Wiktor Osiatyński

⁹ Na ten niedostatecznie wykorzystany aspekt rozszerzenia na konferencji w Sejmie zwracał uwagę Piotr Nowina-Konopka

¹⁰ UE funkcjonuje na podstawie Traktatu z Nicei, który został podpisany 26.02.2001, a wszedł w życie 01.02.2003

¹¹ Ostatnio mieliśmy do czynienia z bardzo niejasnymi w wymiarze europejskim stanowiskami przewodzącemu UE Prezydentowi Sarkozy na spotkaniu z Prezydentem Rosji Miedwiediewem w dniu 14.11.2008 roku w Nicei oraz na spotkaniu G20 16.11.2008 roku w Waszyngtonie

¹² Wśród ogółu obywateli 27 krajów członkowskich Polacy zajmują piątą pozycję pod względem akceptacji dla członkostwa.

Prezydenta RP racjonalnej, podjęcia bez dalszej zbędnej zwłoki decyzji w sprawie złożenia podpisu ratyfikującego Traktat z Lizbony, zwłaszcza, że Podkomisja ds. przyszłości w Unii Europejskiej 27 listopada 2008 r. opublikowała swój raport¹³, jednoznacznie wskazując, że w konstytucji irlandzkiej nie ma żadnej przeszkody, żeby w Irlandii odbyło się kolejne referendum nad Traktatem Lizbońskim.

Rys historyczny koncepcji europejskiej integracji

„Przesłanką integracji państw, bez względu na formę i charakter tej integracji, jest dążenie do stworzenia układu zapewniającego minimalizację konfliktów wewnętrznych i maksymalizację siły zewnętrznej. ”Swoistą kropkę nad „i” postawił 17 lat później¹⁴, a więc w samym środku kolejnego tragicznego doświadczenia, II wojny światowej, Jean Monnet, ówczesnie członek francuskiego Narodowego Komitetu Wyzwolenia, czyli rządu na uchodźstwie. Potworność tej wojny już nie tylko skłaniała, ale wręcz zmuszała do przewartościowania zasad dotychczasowej polityki, która tak czy inaczej szukała ostatecznych rozstrzygnięć na polach bitew. Przekonanie o nienaruszalnej supremacji suwerenności narodowej nad wszelkimi innymi zasadami funkcjonowania państw zaczęło podlegać coraz wyraźniejszej korozji. Monnet ujął to tak: *Pokój w Europie nie zostanie osiągnięty, jeżeli państwa odbuduje się na bazie suwerenności narodowej. Kraje Europy są zbyt małe, aby mogły gwarantować swoim obywatelom dobrobyt i rozwój społeczny. Państwa europejskie muszą stworzyć między sobą federację*”.¹⁵

¹³ Raport-sprawozdanie składa się z czterech rozdziałów: wyzwania po referendum; możliwych scenariuszy przyszłości Irlandii w Unii Europejskiej; części o warunkach jakie trzeba spełnić dla lepszego zrozumienia UE przez obywateli oraz umacnianiu roli parlamentu narodowego odnośnie kwestii europejskich.

¹⁴ Wspomniane wcześniejsze wydarzenie to przedstawiona w 1929 roku przez ówczesnego premiera Francji Aristide Briand na posiedzeniu Ligi Narodów koncepcja federacji narodów europejskich

¹⁵ POTĘGA MITU; Andrzej Jonas

Inną ówczesną publicznie przedstawioną propozycją na układanie powojennych spraw w Europie było ogłoszone przez Winstona Churchilla, w 1946 roku, na Uniwersytecie w Zurychu wezwanie do utworzenia Stanów Zjednoczonych Europy. Prace nad nową koncepcją współpracy europejskiej oraz jak na tak bardzo „skomplikowaną i delikatną materię”¹⁶ problemów w powojennej Europie, przebiegały błyskawicznie. Pierwszym bardzo znaczącym wydarzeniem był przeprowadzony w 1948 roku z udziałem niemal 800 Europejczyków, Kongres Europejski w Hadze¹⁷. Konkluzją spotkania w Hadze było jednomyślnie wypowiedzenie się za tworzeniem zjednoczonej Europy. Tak powstał Ruch Europejski¹⁸, którego sekretarzem został Polak Józef Hieronim Retinger¹⁹. W tym historycznym momencie dla Europy, był to istotny

¹⁶ POTĘGA MITU; Andrzej Jonas

¹⁷ **Kongres Haski**, zjazd zwolenników idei zjednoczenia kontynentu obradujący w gmachu parlamentu holenderskiego w Hadze w dniach 8–10 maja 1948. Brało w nim udział około 800 osób reprezentujących przede wszystkim sferę polityki i gospodarki, wśród nich 20 byłych lub – jak się okazało – przyszłych premierów, 50 ministrów i około 250 parlamentarzystów, w sumie przedstawiciele 19 państw europejskich. Trzydniowe obrady toczyły się w trzech sekcjach: politycznej, gospodarczej i społecznej oraz kulturalnej. Najbardziej zaciekle gorące dyskusje miały miejsce w pierwszej z wymienionych, gdzie starli się zwolennicy radykalnych rozwiązań federalistycznych ze zwolennikami umiarkowanej koncepcji konfederacyjnej.

¹⁸ **Ruch Europejski** (ang. **European Movement – EM**), pozarządowa organizacja międzynarodowa składająca się z ponad 30 sekcji narodowych w krajach europejskich, m.in. w Polsce, oraz około 20 innych stowarzyszeń (np. Europejskie Stowarzyszenie Nauczycieli, Europejską Unię Chrześcijańsko-Demokratyczną, Unię Federalistów Europejskich, Radę Gmin i Regionów Europy, Stowarzyszenie Dziennikarzy Europejskich), które wspólnie działają na rzecz integracji kontynentu europejskiego. Siedzibą Ruchu jest Bruksela.

¹⁹ „... wówczas sześćdziesięciolatek, postać wybitna i niezwykle barwna. Pi-sarz, polityk, doradca generała Władysława Sikorskiego, najstarszy cichociemny, który dostarczył polskiemu ruchowi oporu kilka milionów dolarów, sekretarz generalny Ruchu Europejskiego, jeden z zapewne nielicznych, którzy cieszyli się wolnym wstępem zarówno na Downing Street 10 (siedziba premiera Wielkiej Brytanii), jak i na Pennsylvania Avenue 1450 (Biały Dom, siedziba prezydenta USA). Retinger, któremu dane było cieszyć się owocami Hagi, gdyż zmarł w 1960 roku, tak pisał o Kongresie: *W Hadze położono fundamenty pod wszystko to, co miało wyznaczać postępek idei europejskiej w następnym dziesięcioleciu. Wszystkie wielkie traktaty europejskie wyrosły z podatnego gruntu tego śmiałego zebrania. Jednocześnie ustanowiono zasady i doktryny jedności europejskiej. Kongres nadał ton i rozmach działalności eu-ropejskiej na przyszłe lata.*”; Potęga Mitu, Andrzej Jonas

polski akcent. W toczących się obecnie wielu debatach²⁰, nad cztere- ma pełnymi, a tak naprawdę nad niemal pięcioma latami członkostwa Polski w UE, rozważane jest – na ile Polska wykorzystała w omawianym okresie współczesną możliwość kształtowania idei europejskiej, na ile skutecznie umiemy przeprowadzać własne propozycje i czy indywidualistyczne²¹ /bez uzgodnionego poparcia UE/ działania nie osłabiają znaczenia naszych koncepcji europejskich. Układanie porządku europejskiego, w warunkach pełnego formalnego członkostwa Polski w europejskich strukturach wielu Polakom wydaje się dalece niezadowolający. Jednak biorący udział w debatach np. Niemcy czy eurodeputowana z Belgii uznają polski wkład po 2004 roku w proces integracji za istotny, w szczególności w zakresie zaproponowanego Partnerstwa Wschodniego²² czy aktualnie szczególnie intensywnie dyskutowanego Pakietu energetycznego²³.

²⁰ Warszawska Konferencja pod patronatem Marszałka Bronisława Komorowskiego odbyta w dniach 13-14 listopada 2008 w Sejmie RP zatytułowana „KONSEKWENCJE ROZSZERZENIA – UNIA EUROPEJSKA 5 LAT PO” czy również warszawska Konferencja „Cztery lata w Unii Europejskiej: historia sukcesu czy seria straconych szans? Spojrzenie nowych obywateli Unii Europejskiej” 15-16 listopada 2008 pod auspicjami Parlamentu Europejskiego

²¹ Jak to miało miejsce w przypadku Gruzji

²² Partnerstwo Wschodnie, to jedna z pierwszych polskich inicjatyw przygotowanych jako polsko-szwedzki projekt. Celem Wschodniego Partnerstwa UE, jest wzmacnianie regionalnej współpracy z pięcioma sąsiadami wschodnimi: Ukrainą, Mołdawią, Gruzją, Azerbejdżanem i Armenią oraz - na poziomie technicznym i eksperckim - z Białorusią. *Inicjatywa Wschodniego Partnerstwa UE jest dużym sukcesem polskiego MSZ i szefa dyplomacji Radosława Sikorskiego* - ocenił ekspert niemieckiej Fundacji Bertelsmanna Cornelius Ochmann.

²³ Pakiet energetyczny to koalicja energetyczna, szefów rządów Czech, Słowacji, Litwy, Łotwy, Estonii, Węgier, Rumunii i Bułgarii, proponująca aby w unijnych działaniach na rzecz uwzględnienia sytuacji państw mających energetykę opartą na węglu. W styczniu 2008 roku Komisja Europejska przedstawiła projekt nowego pakietu energetycznego dotyczącego wspierania wykorzystania energii odnawialnej i redukcji emisji dwutlenku węgla. Na pakiet przedstawiony przez KE składa się pięć dokumentów: dyrektywa ramowa dotycząca promocji wykorzystania energii odnawialnej, decyzja w sprawie redukcji emisji gazów cieplarnianych do roku 2020, nowelizacja dyrektywy 2003/87/WE w sprawie udoskonalenia i rozszerzenia systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych, dyrektywa w sprawie geologicznego magazynowania dwutlenku węgla (CCS) oraz wytyczne w zakresie udzielania pomocy publicznej dotyczącej

Rozważając zagadnienia historii procesu integracji europejskiej warto i należy nieustannie przywoływać treść Deklaracji²⁴ Roberta Schumana²⁵:

„Światu nie można zapewnić pokoju bez twórczego wysiłku odpowiadającego skali zagrożeń. Wkład, jaki zorganizowana i aktywna Europa może wnieść rozwój cywilizacji, jest niezbędny do zachowania pokojowych stosunków.

Francja, która od ponad dwudziestu lat prowadzi w zmaganiach o zjednoczoną Europę, uznawała zawsze za swój najważniejszy cel służbę pokojowi w Europie. Nie doszło do zjednoczenia Europy, wybuchła wojna.

Nie sposób utworzyć Europy jednym pociągnięciem pióra lub zwykłym aktem zjednoczenia. Europa musi powstawać przez tworzenie rzeczywistości, która skłania do solidarności w działaniu.

Dzieło zjednoczenia europejskich narodów wymaga, przewyciężenia liczącej kilkaset lat wrogości pomiędzy Francją a Niemcami, nawet więcej: u początku tego dzieła stanąć musi pojednanie między Francją i Niemcami.

W tym celu rząd francuski proponuje, aby przejść – w ograniczonym co prawda, ale decydującym zakresie - natychmiast do czynu.

Francuski rząd proponuje, żeby cały francuski i niemiecki przemysł wydobywczy i hutniczy podporządkować jednej wspólnej Wysokiej Władzy /Saute Autorité/ organizacji otwartej dla innych europejskich krajów, gotowych do przystąpienia.

Połączenie przemysłu węglowego i stalowniczego zapewni natychmiast powstanie wspólnej bazy dla rozwoju gospodarczego – i będzie pierwszym etapem tworzenia europejskiej federacji – oraz inaczej

ochrony środowiska. Propozycje UE, dla państw koalicji byłyby na tyle obciążające, że państwom tym zamiast niezbędnego wzrostu gospodarczego groziłaby recesja.

²⁴ Deklaracja z 9 maja 1950 r., będąca propozycją złożoną przez Ministra Spraw Zagranicznych Francji, Roberta Schumana, która doprowadziła do stworzenia dzisiejszej Unii Europejskiej

²⁵ Sylwetka Roberta Schumana jest w sposób ciekawy przedstawiona w książce „Robert Schuman – Ojciec Europy”, Jurgen Wahl, Wydawnictwo Wokół nas, Gliwice, 1993 rok

uksztaltuje przyszłość regionów, których głównym zadaniem przez długi czas była produkcja broni, a które w razie jej użycia stawały się w pierwszej kolejności jej ofiarą.

Zapewniona w ten sposób solidarność przemysłów będzie sygnałem, że nie do pomyślenia, a nawet materialnie niemożliwa, będzie jakakolwiek wojna między Niemcami a Francją. Stworzenie tej potężnej wspólnoty przemysłowej, otwartej dla wszystkich krajów, które zechcą w niej uczestniczyć, mogącej dostarczyć wszystkim krajom, które zechcą się do niej dołączyć, będzie miało na celu zaopatrywanie na tych samych warunkach wszystkich państw członkowskich w surowce niezbędne dla ich przemysłów oraz stworzy mocne fundamenty pod gospodarcze zjednoczenie tych państw.

Produkcja ta będzie dostępna dla wszystkich bez żadnej różnicy krajów świata, aby służyć podniesieniu stopy życiowej i przyczynić się do umacniania pokoju. Europa dysponując wówczas większymi środkami, będzie mogła zrealizować jedno ze swych najistotniejszych zadań: rozwój kontynentu afrykańskiego.

W ten sposób tатwo i szybko znajdzie swój realny wyraz wspólnota interesów, której zaistnienie jest niezbędne do powstania prawdziwej wspólnoty gospodarczej, zaś dla krajów członkowskich stanie się zacznym, inicjującym poszerzenie i pogłębienie wspólnoty narodów i krajów, które przez długi czas dzieliły krwawe waśnie.

Przez połączenie podstawowych gałęzi produkcji i powołanie Wysokiej Władzy, której rozstrzygnięcia będą wiążące dla Francji, Niemiec i innych krajów członkowskich, propozycja ta stanie się kamieniem węgielnym europejskiej federacji, której powstanie jest niezbędnym warunkiem zachowania pokoju.

Aby tak zakreślony cel móc wprowadzić w życie, rząd francuski jest gotowy podjąć rokowania na następujących warunkach:

Zadaniem, którego miałyby się podjąć Wysoka Władza, byłoby zapewnienie w jak najkrótszym terminie:

modernizacji i poprawy jakości produkcji; dostawy węgla i stali na rynek francuski i niemiecki, jak również na rynki wszystkich innych krajów członkowskich na tych samych warunkach; rozwój wspólnego eksportu do innych krajów; następującej w równym tempie we wszystkich

krajach członkowskich poprawy warunków życia robotników w tych gałęziach przemysłu.

Aby osiągnąć te cele, należy w obliczu bardzo zróżnicowanych warunków produkcji w poszczególnych krajach członkowskich, przejściowo podjąć odpowiednie kroki, takie jak: opracowanie planu produkcyjnego i inwestycyjnego; stworzenie mechanizmów wyrównujących ceny oraz stworzenie funduszu gwarantującego pełną wymienialność walut, co ułatwi modernizację produkcji.

Przepływ węgla i stali między krajami członkowskimi ma być natychmiast zwolniony od wszystkich opłat celnych, zaś opłaty przywózowe powinny zostać ujednocnione. W ten sposób powstawać będą stopniowo warunki, które z czasem automatycznie zagwarantują najbardziej racjonalną dyslokację produkcji oraz jej najwyższą wydajność.

W przeciwieństwie do praktyk międzynarodowego kartelu, którydąży do podziału i wycisku narodowych rynków przez stosowanie rozmaitych restrykcji osiąganie wysokich zysków, planowana organizacja gwarantuje stąpienie rynków i wzrost produkcji.

Podstawowe zasady i istotne punkty układu, które tutaj zostały zarysowane, powinny stać się przedmiotem układu, który będzie podpisany przez poszczególne państwa i ratyfikowany przez ich parlamenty. Rokowania, które są niezbędne do opracowania rozporządzeń wykonawczych, będą prowadzone przy pomocy arbitra, który zostanie powołany na podstawie osiągniętej w tej sprawie ugody. Jego zadaniem będzie czuwać nad tym, aby treść umowy odpowiadała proponowanym zasadom, i który w sytuacji patowej ma podjąć ostateczną decyzję, wiążącą dla stron.

Wysoka Władza, która ma w ramach całości wykonywać zadania o charakterze administracyjnym, składać się będzie z niezależnych osobistości, które będą powołane na zasadzie parytetu przez poszczególne rządy. We wspólnym porozumieniu wybrany zostanie przez rządy przewodniczący Wysokiej Władzy, którego decyzje będą wiążące dla Francji, dla Niemiec i innych krajów członkowskich. Odpowiednie postanowienia zagwarantują możliwość sprzeciwu wobec decyzji Wysokiej Władzy.

Zadaniem przedstawiciela Narodów Zjednoczonych przy Wysokiej Władzy będzie sporządzanie dwa razy do roku jawnego sprawozdania z działalności tego organizmu dla Organizacji Narodów Zjednoczonych, ze szczególnym uwzględnieniem, ukazującego jego pokojowych celów.

Powołanie Wysokiej Władzy nie tworzy w żadnym wypadku faktów dokonanych w kwestii własności poszczególnych przedsiębiorstw. Wypełniając swoje zadania Wysoka Władza uwzględni pełnomocnictwa, które ma Międzynarodowa Komisja Zagłębia Ruhry, jak również wszelkie inne zobowiązania, które zostały nałożone na Niemcy, jak długo będą one pozostawać w mocy.²⁶

Aktualność ogłoszonej niemal przed 60 laty, Deklaracji Schumana, mimo postępującego procesu integracji dla jego zrozumienia i nadawania mu właściwych ram traktatowych jest wręcz zaskakująca.

Jeszcze jeden aspekt działania Schumana wart jest podkreślenia – propozycja została zgłoszona publicznie, przez mikrofony radiowe – była więc kierowana do ogółu obywateli. Co znamienne, po kłopotach z ratyfikacją przez obywateli Francji, Holandii i Irlandii kolejnych dwóch traktatów, instytucje europejskie tj. Parlament Europejski, Rada Unii Europejskiej i Komisja Europejska po raz pierwszy opracowały wspólną rezolucję o zasadach komunikowania się z obywatelami UE i szczegółowego informowania ich o znaczeniu traktatów dla rozwoju Europy.²⁷ Przytaczając Deklarację należy podkreślić, że najbliższy współpracownik Schumana Jean Monnet²⁸ zwykł był podkreślać, że w istocie propozycje integracji oznaczają, że „*My nie tworzymy koalicji państw, my jednoczymy ludzi.*”²⁹

W wyniku akceptacji dla zarysowanego w Deklaracji pomysłu na powojenne układanie spraw europejskich, po wcześniejszym przyjęciu

²⁶ Tłumaczenie Stanisław Dzida dla Wydawnictwa Wokół nas, Gliwice, 1993 rok

²⁷ Deklaracja nosi tytuł „Partnerski proces komunikowania na temat Europy” podpisana w Brukseli, dnia 22 października 2008 r. http://ec.europa.eu/communication/index_eu.htm

²⁸ Jean Monnet, główny architekt europejskiego zjednoczenia, bliski współpracownik Roberta Schumana

²⁹ Jean Monnet, 30 kwietnia 1952 r.

Niemiec do Rady Europy³⁰, sześć państw najbardziej związanych z ideą integracji (Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, Włochy i Republika Federalna Niemiec) w rocznicę ogłoszenia przez Schumana, 9 maja 1951 roku podpisały pierwszy, a obecnie będący już historią Traktat Ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali³¹.

Proces integracji od 1951 roku realizowany jest wedle funkcjonalnej zasady, co oznacza, że *u jej podstaw leży założenie, że w wyniku integracji poszczególnych sektorów dochodzi do automatycznej presji w kierunku przeniesienia, jako wspólne, coraz dalszych, nowych funkcji, aż do osiągnięcia na koniec rozległej unii.*

Formalnie biorąc Unia Europejska nie jest organizacją międzynarodową, bo nie posiada osobowości prawnej, a jej obecna struktura instytucjonalna uniemożliwia wspólne, unijne występowanie na arenie międzynarodowej, czego wymaga dziejący się współcześnie proces globalizacji i dokonujące się zmiany na gospodarczej mapie świata. Światowe podwórko potrzebuje silnej instytucjonalnie UE. Przewodniczący prezydencji³² reprezentujący UE w wybranym okresie nadal pozostaje szefem swojego kraju, a więc czasami powstają wątpliwości czy dostatecznie jednoznacznie występuje w imieniu i w interesie całej UE³³.

Czasy obecne są okresem rozwoju opartym na wiedzy. Europejczykom niezbędna jest także pogłębiona wiedza o procesie integracji i o pozycji Unii Europejskiej w globalizującym się świecie. Edukacja nabiera nowego znaczenia nie tylko w wymiarze gospodarczym, ale także społecz-

³⁰ **Rada Europy** (w języku angielskim **Council of Europe**), organizacja państw europejskich utworzona w Londynie 5 maja 1949. Członkami założycielami byli: Królestwo Belgii, Królestwo Danii, Republika Francuska, Irlandia, Republika Włoska, Wielkie Księstwo Luksemburga, Królestwo Holandii, Królestwo Norwegii, Królestwo Szwecji i Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii. Do Rady Europy należy obecnie 45 państw, natomiast 2 państwa (Białoruś i Monako) mają oficjalny status państw kandydujących. Ponadto status obserwatorów przy Komitecie Ministrów Rady Europy posiadają: Stany Zjednoczone, Meksyk, Kanada, Stolica Apostolska, Japonia, a przy Zgromadzeniu Parlamentarnym: Kanada, Izrael i Meksyk.

³¹ Traktat o ustanowieniu EWWiS wszedł w życie 22 lipca 1952 roku.

³² Prezydencja to sprawowanie przewodnictwa pracom Rady Europejskiej i przedkładanie UE pod obrady wybranych na dane półrocze szczególnych obszarów merytorycznych

³³ Kazus Prezydenta Sarkozy ze spotkania z Prezydentem Rosji z 14.11.2008, Nicea.

nym, czemu bardzo wyraźny wyraz dali Holendrzy odrzucając Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy. Odrzucili, bo czuli się źle poinformowani. Dlatego tak wielkiego znaczenia nabiera edukacja europejska i działania dla poprawy komunikacji na linii obywatele – instytucje unijne. Ważną jednostką edukacyjną w wymiarze europejskim jest **Colegium Europejskie**³⁴, (ang. **College of Europe**), a w zakresie komunikacji informacji europejskiej działania Pani Komisarz Margot Walström oraz ostatnio opracowana międzyinstytucjonalna rezolucja Parlamentu Europejskiego, Rady Unii Europejskiej i Komisji Europejskiej.

Rzeczpospolita Polska ma przed sobą niebywały okres analiz i przygotowań do sprawowania Prezydencji UE zaplanowanej na okres lipiec – grudzień 2011 roku. Dodatkowo po raz pierwszy w historii UE to będzie czas rozpoczynający 18-sto miesięczne prezydencje w ramach tzw. „tria”, w naszym wypadku będzie to trio: Polska – Dania – Cypr. Polska jako państwo duże, Dania jako reprezentant krajów z północy Europy i Cypr, kraj z regionu śródziemnomorskiego. Z góry wiadomo, że przedmiotem polskiej Prezydencji będą: Polityka rozwoju dla obszaru Regionu Morza Bałtyckiego, Partnerstwo Wschodnie, Polityka Energetyczno-Klimatyczna oraz wynikająca z kalendarza integracji nowa Perspektywa finansowa na lata 2014 – 2020. W naszym, polskim interesie jest już teraz, na etapie przygotowań prezydencji, przyciągnięcie jak największej liczby obywateli do proaktywnych działań w tworzeniu współczesnej przestrzeni europejskiej. Im więcej w tym czasie będzie się dziać znaczących wydarzeń w różnych miejscach Polski i o różnej tematyce, tym bardziej nasza prezydencja sprosta budowaniu Europy obywatelskiej. Parafrazując sentencję Jean’a Monnet procesowi integracji potrzebne jest jednoczenie się ludzi, a nie tylko tworzenie koalicji państw.

³⁴ **Colegium Europejskie**, (ang. **College of Europe**), instytucja edukacyjna utworzona w 1949 roku z inicjatywy kongresu haskiego, rok później rozpoczęła swą działalność w Brugii (Belgia). Prowadzi studia europejskie (w języku angielskim i francuskim) dla absolwentów studiów wyższych, które obejmują przede wszystkim zagadnienia z dziedziny polityki, prawa i ekonomii. Kolegium powstało w celu rozbudzenia jedności europejskiej poprzez edukację i ma za zadanie kształcenie młodych ludzi, którzy w przyszłości zaangażują się w sprawy integracji europejskiej. Absolwenci Kolegium otrzymują dyplom wyższych studiów europejskich. W maju 1994 w podwarszawskim Natolinie otwarto filię kolegium, której program jest interdyscyplinarny i porusza także kwestie związane z państwami Europy Środkowej i Wschodniej.

Przeгляд traktatów

W doktrynie prawa europejskiego oraz w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości uznaje się, że traktaty stworzyły nowy porządek prawny, w szczególności poprzez pierwszeństwo w stosunku do praw państw członkowskich, co jest wynikiem przeniesienia określonych kompetencji przez państwa członkowskie na rzecz Wspólnot Europejskich.

Traktaty stanowiące prawo pierwotne określają zależności między państwami członkowskimi, ale podpisywane są zarówno przez reprezentantów państw członkowskich jak i przedstawicieli Komisji Europejskiej.

Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali

Niemal natychmiast po ogłoszeniu przez Roberta Schumana planu na układanie spraw w powojennej Europie, rozpoczęto prace nad umownym /traktatowym/ jego wyrazem, co było oczywiście niebywale trudne. Prowadzone były bardzo specjalistyczne debaty nad szczegółowymi problemami ekonomicznymi, technicznymi, prawniczymi i w sposób oczywisty politycznymi, na pierwszy rzut oka wydającymi się, nie do rozwikłania. Aktywna inspiracja i poparcie Jeana Monneta³⁵ i samego Roberta Schumana oraz stworzona dla tego projektu wyjątkowa atmosfera konferencji międzyrządowej, dobra wola i wyjątkowo wysokie kompetencje delegatów spowodowały, że wiosną 1951 roku udało się opracować pierwszy traktat rozpoczynający de facto trwający nieustannie proces integracji. Podpisanie pierwszego traktatu nastąpiło 18 kwietnia 1951 roku. Proces ratyfikacyjny prowadzony w sześciu przystępujących do Wspólnoty państwach zakończył się stosunkowo szybko, co pozwoliło na wejście traktatu w życie 25 lipca 1952 roku³⁶, ale ten traktat zawarty był jedynie na 50 lat. Wkrótce po ratyfika-

³⁵ Jean Monnet, główny architekt europejskiego zjednoczenia, bliski współpracownik Roberta Schumana

³⁶ Każdy z Traktatów jest podpisywany przez przedstawicieli państw członkowskich a następnie podlega ratyfikacji wedle prawa krajowego. W Polsce podstawą jest Konstytucja RP i ustawa

cji traktatu o EWWiS organy Wspólnoty³⁷ zaczęły swoją działalność w Luksemburgu. Projekt, który przeszedł do historii pod nazwą Planu Schumana, w wyniku wprowadzenia w życie Traktatu o EWWiS stał się realną europejską rzeczywistością i dał instytucjonalny początek procesowi integracji europejskiej. Na podstawie Traktatu o EWWiS proces integracji rozwijał się do 1957 roku.

Integracja europejska, co wielokrotnie jest podkreślane jest procesem i to procesem w wielu aspektach historycznym, który daje się przedstawić w uporządkowanych okresach wyznaczanych istotnymi zmianami sposobu funkcjonowania Unii Europejskiej, co zawsze znajdowało wyraz poprzez wejście w życie ustaleń traktatowych, modyfikujących lub nowych. Specyficzny czas procesu integracji przypada na obecny okres, ponieważ wszyscy zgadzają się że mimo, że UE w liczbie 27 Państw Członkowskich „jakoś funkcjonuje”³⁸. To „jakoś” to znacznie za mało w konfrontacji z wyzwaniami i problemami współczesnego świata takimi jak konflikty bałkański czy gruziński, kryzys finansowy, problem krajów najbiedniejszych, ocieplanie klimatu, czy problemy, przywołanego już w Deklaracji Schumana kontynentu afrykańskiego.

Przeгляд traktatów pokazuje zmiany jakie kształtują proces integracji. Po traktacie o EWWiS przyszedł czas na:

Traktaty Rzymskie z 1957 r.

Sukces EWWiS zgodnie z istotą funkcjonalnej integracji, dał impuls do rozszerzenia materialnego zakresu procesu integracji europejskiej

³⁷ Organami Wspólnoty EWWiS były Wysoka Władza, jako główny organ decyzyjny, Specjalna Rada Ministrów powołana dla harmonizacji działań Wysokiej Władzy i państw członkowskich oraz organ doradczy i kontrolny, Wspólne Zgromadzenie oraz Trybunał Sprawiedliwości dla zapewnijający poszanowanie i stosowanie Traktatu i rozstrzygania ewentualnych sporów, Europejskie prawo wspólnotowe, Zagadnienia teorii i praktyki, tom 1, Cezary Mik, Wydawnictwo C.H.Beck, Warszawa 2000 r.

³⁸ „jakoś funkcjonuje” oznacza, że nie ma zapaści w działaniu, stanowiska są ucierane, ale brak instytucji unijnych powoduje, że prezydencje /jak np. obecna w drugiej połowie 2008 r./ nie do końca dają sobie radę z reprezentowaniem stanowiska w interesie UE, zamiast własnych interesów narodowych. Francja w odniesieniu do Rosji w sposób wyraźny forsowała swoje interesy kosztem Gruzji czy wkraczając w prawo do suwerennej decyzji o lokalizacji tarczy antyrakietowej na terenie Polski i Czech.

o nowe obszary współpracy, teoretycznie opracowywane w wielu memorandumach, raportach, a także omawiane na wielu spotkaniach międzyrządowych i konferencjach.

Efektom prowadzonych debat, negocjacji i uzgodnień było przyjęcie 25 marca 1957 roku w Rzymie trzech Traktatów:

★ Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą /EWG/³⁹

★ Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Energii Atomowej /EUROATOM/⁴⁰

★ Konwencji o niektórych wspólnych instytucjach Wspólnot Europejskich.

Traktat o EWG odmiennie niż Traktat EWWiS został zawarty na czas nieograniczony i miał stanowić podstawę coraz ściślejszego związku narodów europejskich, co niemal precyzyjnie odpowiada filozofii integracji definiowanej przez Jeana Moneta. Art. 2 Traktatu stanowi *„Zadaniem Wspólnoty jest, przez ustanowienie wspólnego rynku i stopniowe zbliżanie polityk gospodarczych Państw Członkowskich, popieranie w całej Wspólnocie harmonijnego rozwoju działalności gospodarczej, stałego i zrównoważonego wzrostu, zwiększonej stabilności, przyspieszonego podwyższania poziomu życia oraz ściślejszych związków między Państwami Członkowskimi.”*⁴¹

Traktat o ustanowieniu Wspólnoty EUROATOM został przyjęty, bo sześć państw członkowskich uznało, że energia atomowa stanowi zasadnicze źródło rozwoju i ożywienia przemysłu, które umożliwi rozprzestrzenienie idei pokoju, bo współcześni Europejczycy byli przekonani, że jedynie wspólny wysiłek podjęty natychmiastowo może zaowocować osiągnięciami proporcjonalnymi do twórczego potencjału ich krajów oraz zdecydowani byli na stworzenie warunków niezbędnych do rozwoju silnego przemysłu jądrowego zapewniającego szeroki dostęp do zasobów energetycznych, prowadzącego do modernizacji procesów

³⁹ Dostępny na www.ukie.gov.pl zakładka „Dokumenty europejskie”

⁴⁰ Jw.

⁴¹ www.ukie.gov.pl zakładka Dokumenty Europejskie

technicznych i zapewniającego, dzięki wielu innym zastosowaniom, dobrobyt ich narodów, ale w bezpiecznych warunkach niezbędnych do eliminacji zagrożeń dla życia i zdrowia ludności, z jednoczesnym pragnieniem włączenia innych krajów w prace nad energią atomową i nawiązywanie współpracy z organizacjami międzynarodowymi zaangażowanymi w pokojowe wykorzystanie energii atomowej.

Utworzenie dwóch nowych Wspólnot oraz dotychczasowa działalność EWWiS zaowocowała realizacją pomysłu, aby ustanowione wspólnoty powiązać instytucjonalnie i dlatego przyjęto Konwencję o niektórych⁴² wspólnych instytucjach.

Wymienione Traktaty Rzymskie weszły w życie 01 stycznia 1958 roku i w procesie integracji stanowiły nowy, wyjątkowo intensywny rozwój, w szczególności wspólnego rynku.

Sukcesy procesu integracji zaowocowały Traktatami akcesyjnymi rozszerzającymi Wspólnoty Europejskie o nowe państwa członkowskie co następowało w latach 1973; 1981 i 1986

Traktat w sprawie przystąpienia Królestwa Danii, Irlandii, Królestwa Norwegii oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej, sporządzony w Brukseli, dnia 22.01.1972 roku.

Traktat dotyczący przystąpienia Republiki Greckiej do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej, sporządzony w Atenach, dnia 22.05.1979 roku.

Traktat dotyczący przystąpienia Królestwa Hiszpanii i Republiki Portugalskiej do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej, sporządzony w Madrycie, 20.07.1985 roku.

⁴² Różnice w podziale kompetencji w ustanowionych Wspólnot EWG i Euratom używały wspólne Radę i Komisję, a EWWiS zachowała jako odrębne Specjalną Radę Ministrów i Wysoką Władzę, wspólne dla trzech wspólnot stały się dwie instytucje Zgromadzenie Parlamentarne i Trybunał Sprawiedliwości.

Proces integracji w latach od 1972 do 1986 szedł w kierunku przekształcenia wzajemnej współpracy Państw Członkowskich w Unię.

Jednolity Akt Europejski z 1986 r.,

Artykuł 1 JAE stanowi – Wspólnoty Europejskie oraz europejska współpraca polityczna obierają za swój cel wniesienie wspólnego wkładu do osiągnięcia widocznego postępu w kierunku Unii Europejskiej.

Wspólnoty Europejskie działają na podstawie Traktatów ustanawiających Europejską Wspólnotę Węgla i Stali, Europejską Wspólnotę Gospodarczą, Europejską Wspólnotę Energii Atomowej oraz późniejszych traktatów i aktów zmieniających lub uzupełniających te Traktaty.

Współpraca polityczna jest regulowana postanowieniami tytułu III. Postanowienia tego tytułu zatwierdzają i uzupełniają procedury uzgodnione w sprawozdaniach przyjętych w Luksemburgu (1970), Kopenhadze (1973), Londynie (1981), w Uroczystej Deklaracji o Unii Europejskiej (1983), a także praktyki stopniowo wprowadzane między Państwami Członkowskimi. JAE sporządzono w Luksemburgu, 17.02.1986 roku oraz w Hadze, 28.02.1986 roku.

Traktat o Unii Europejskiej przyjęty w 1992 r.

Niniejszym Traktatem Wysokie Umawiające się Strony ustanawiają między sobą Unię Europejską, zwaną dalej „Unią”.

Niniejszy Traktat wyznacza nowy etap w procesie tworzenia coraz ściślejszego związku między narodami Europy, w którym decyzje podejmowane są jak najbliżej obywateli.

Unię stanowią Wspólnoty Europejskie, uzupełnione politykami i formami współpracy przewidzianymi niniejszym Traktatem. Jej zadaniem jest kształtowanie w sposób spójny i solidarny stosunków między Państwami Członkowskimi oraz między ich narodami. Sporządzono w Maastricht, 07.02.1992 roku.

Ponowne, czwarte rozszerzenie ustanawiał:

Traktat dotyczący przystąpienia Królestwa Norwegii⁴³, Republiki Austrii, Republiki Finlandii i Królestwa Szwecji do Unii Europejskiej, sporządzony na Korfu, 24.06.1994 roku.

Do traktatów były wprowadzone zmiany wprowadzane dotychczasowymi traktatami rewizyjnymi takimi jak:

Traktat Amsterdamski z 1996 r.

Traktat z Amsterdamu zmieniający traktat o Unii Europejskiej, traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty, sporządzony w Amsterdamie, 02.10.1997 roku.

Traktat z Nicei z 2001 r.

Traktat z Nicei zmieniający traktat o Unii Europejskiej, traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty, sporządzony w Nicei, 26.02.2001 roku.

Traktaty Akcesyjne

z 2003

O Przystąpieniu do Unii Europejskiej Republiki Czeskiej, Estonii, Cypru, Łotwy, Litwy, Węgier, Malty, Polski, Słowenii i Słowacji, sporządzony w Atenach, 16.04.2003 roku.

z 2005

Traktat dotyczący przystąpienia Republiki Bułgarii i Rumunii do Unii Europejskiej, sporządzony w Luksemburgu 25.04.2005 roku.

W historii Traktatów należy wspomnieć o tych, które albo w ogóle albo jeszcze nie weszły w życie, a są to:

Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy

Sporządzony w Rzymie dnia 29.10.2004 roku, w 2005 roku odrzucony przez obywateli Francji i Holandii.

⁴³ Mimo tego Norwegia nie przystąpiła do UE, bo Norwedzy odrzucili akcesję w referendum.

Traktat Lizboński

13 grudnia 2007 r. podpisano w Lizbonie Traktat lizboński, który ustanawia nowe ramy prawne i sposób zorganizowania Unii Europejskiej. Traktat został opracowany po to, aby Unia Europejska w XXI wieku lepiej odpowiadała na stojące przed nią wyzwania. Dzięki wprowadzonym w Traktacie zmianom Unia będzie bardziej demokratyczna, przejrzysta i skuteczna w działaniu. Traktat wzmacnia rolę Parlamentu Europejskiego i parlamentów krajowych, gwarantującobywateľom większą możliwość uczestnictwa w procesie decyzyjnym UE. Uproszczeniu i usprawnieniu ulegną metody pracy i zasady podejmowania decyzji w UE. Instytucje europejskie w istotnym zakresie zostaną zreformowane. Zwiększą się możliwości działania w dziedzinach o istotnym znaczeniu dla dzisiejszej Unii takich jak bezpieczeństwo energetyczne czy walka z terroryzmem. Traktat wprowadza ponadto istotne zmiany w tak ważnej sferze działalności, jak polityka zagraniczna, m.in. poprzez ustanowienie funkcji Wysokiego Przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych oraz powołanie Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych. Zmiany te przyczynią się do lepszego promowania interesów i wartości europejskich w świecie oraz umocnienia pozycji międzynarodowej UE. Traktat lizboński musi zostać ratyfikowany przez wszystkie 27 państw członkowskich. Powinien wejść w życie 1 stycznia 2009 roku. Jednak w 2008 roku obywatele Irlandii nie wyrazili zgody na jego ratyfikację. Irlandzkie nie dla Traktatu Lizbońskiego jest obecnie przedmiotem debaty w gremiach unijnych. Dzięki Raportowi Podkomisji ds. przyszłości Irlandii w Unii Europejskiej wiemy, że nie ma żadnej konstytucyjnej przeszkody, żeby Irlandczycy ponownie wyrazili swoje tak lub nie dla Traktatu z Lizbony.

Wnioski

Współczesny proces integracji Unii Europejskiej, wyrażany w traktatach potrzebuje z jednej strony odwołań do Planu Schumana, z drugiej zaś zmian instytucjonalnych idących w kierunku personifikacji i wzmocnienia pozycji UE na arenie międzynarodowej. Ostatnie, niedane jak na razie, próby zmian bez wyprzedzającej efektywnej deba-

ty z obywatelami zawsze może być skazana na niepowodzenie, tym bardziej, że dla efektywności i rozwoju UE jako przestrzeni społecznej i obszaru gospodarczego lada moment będą konieczne zmiany wynikające z przeglądu budżetu czy Wspólnej Polityki Rolnej. Obydwa wskazane obszary działania UE są na tyle wrażliwe, że mogą się okazać znacznie trudniejsze niż aktualnie wiodąca tematyka instytucjonalna.

Niezmienny pozostaje fakt, że Unia potrzebuje jednocześnie narodów i ludzi, bo koalicja Państw jest warunkiem niewystarczającym dla sukcesu procesu integracji. Ludzie, aktywni ludzie nade wszystko potrzebni są Europie.

ŹRÓDŁA

1. Jonas A., *Potęga mitu*.
2. Kазus Prezydenta Sarkozy ze spotkania z Prezydentem Rosji z 14.11.2008, Nicea
3. Warszawska Konferencja pod patronatem Marszałka Bronisława Komorowskiego odbyta w dniach 13-14 listopada 2008 w Sejmie RP zatytułowana „KONSEKWENCJE ROZSZERZENIA – UNIA EUROPEJSKA 5 LAT PO”.
4. Wahl J., *„Robert Schuman – Ojciec Europy”*, Wydawnictwo Wokół nas, Gliwice, 1993 rok.

SUMMARY

Present in article was introduced the process of European integration, with clear dismissal to The Schuman Plan as invariably current description of idea of integration. They were indicated the need of institutional changes going in direction of personification simultaneously and the strengthener on international arena the position of UE. They were talked over the undertaken tests of changes of treaties assuring the institutional changes. However it with regard on fact, that merging the proposals of changes be made outdistancing, effective debate with citizens sentenced ratification of these tracks on failure, across rejection by citizens ratification several states. It was signaled on loam efficiency and the development of UE as social space and they will require the economic area there resulting with review of budget changes or worked out changes of Common Agricultural Policy. The attention was turned, that both in / in areas the working of UE are on so many sensitive, that they can turn out more considerably difficult than at present leading institutional subject matter. It chronological arrangement in the last part was introduced treaties, which entered in life or such which on today's day are the only treaties signed by representatives of states